

Araştırma Makalesi • Research Article

Botter Apartmanının Gesamtkunstwerk Çerçevesinde İncelenmesi

Evaluation of Botter Apartment within the Framework of Gesamtkunstwerk

Duygu İlkhan Söylemez*

Öz: İnsanlığın paradigmatik özgürlük çerçevesinde bir gelecek tasavvuru ile kültürel dünya düzeni oluşturmasının bir önceliği de mekân yaratma sanatıdır. Bu minvalde dönemin fonksiyonel özellikleri, teknolojisi, estetiği ve dönem şartlarının birlikte yorumlanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu özelliği ile mimarlık, insan ve toplum yaşamının en önemli oluşumlarından birini geçmişten günümüze kadar taşımıştır. Bu yorumlamayı gesamtkunstwerk kavramı ile kısaca anlatabiliriz. Zira bu kavramın temelinde bütüncül sanat anlayışı yatmaktadır. Mimarisi, fonksiyonu, estetiği, kullanılan malzemesi, dönemin iktisadi ve içtimai hayatı bir yapının üzerine de yansımalarıdır. Botter apartmanını da toplumsal yaşamı, kültürün toplumdaki yeri, felsefesi, sanatı, bilimi, dönemin anlayışını ve teknolojisini bünyesinde toplamış bir yapı olarak değerlendirebiliriz. Bu makalede Botter apartmanı, gesamtkunstwerk bakış açısıyla hem malzemesi, hem iç ve dış mekân süsleme unsurları hem de dönemin ve bölgenin gelişimi ve sanat anlayışı değerlendirilmiştir. Bu bakımdan, Botter apartmanı İstiklal Caddesine kattığı anlam ile birlikte ele alındığında gesamtkunstwerk bakış açısının somutlaşmış hali olarak da yorumlayabiliriz.

Anahtar Kelimeler: gesamtkunstwerk, art nouveau, botter apartmanı, sanat tarihi

Abstract: One of the first communication tools of humanity is the art of creating space. In this, the function, technology, aesthetics and conditions of the period should be interpreted together. With this feature, architecture has carried one of the most important formations of human and social life from the past to the present. We can briefly describe this interpretation with the concept of gesamtkunstwerk. Because the basis of this concept is the holistic understanding of art. Its architecture, function, aesthetics, materials used, and the economic and social life of the period are also reflected on a building. We can consider the Botter apartment as a structure that combines social life, the place of culture in society, philosophy, art, science, the understanding and technology of the period. In this article, the Botter apartment, both its material, interior and exterior decoration elements, the development of the period and the region and its artistic understanding are evaluated from the gesamtkunstwerk point of view. In this respect, we can interpret the Botter apartment as the embodiment of the gesamtkunstwerk perspective, when considered together with the meaning it adds to Istiklal Street.

Keywords: gesamtkunstwerk, art nouveau, botter apartment, art history

* Öğr. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

ORCID: 0000-0002-5707-1542 duyguilkhan@gmail.com

Cite as/ Atıf: İlkhan Söylemez, D. (2022). Botter apartmanının gesamtkunstwerk çerçevesinde incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 719-739. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.1054849>

Received/Geliş: 11 January/Ocak 2022

Accepted/Kabul: 26 May/Mayıs 2022

Published/Yayın: 30 August/Ağustos 2022

Gesamtkunstwerk kavramı

Gesamtkunstwerk kavramından söz edebilmek için önce estetik kavramlarının üzerinde detaylıcadurmak bu kavramın daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır. Zira kavramın içinde baskın olan öge estetiktir. Estetik terimi, Yunanca'daki "Aisthesis" (duyum, duyuşsal algı) sözcüğünden türetilmiştir. Çünkü "etik" ve "mantık" kavramlarının Yunancadaki etimolojik köken karşılıkları, "ethos" (töre, karakter) ve "logos" tur (söz-akıl). Bu kavram, 18. Yüzyılın ortalarından bu yana kullanılmakta olup, yeni bir alan olarak Alman Baumgarten tarafında ortaya atılmıştır. Yüzyılın sonlarına doğru, "estetik" terimi hem "güzellik felsefesini" hem de "sanat felsefesini" akla getirmeye başlar. Ancak estetik sonradan felsefeden ayrılarak kendine özgü bir bilim dalı haline gelir (Kagan, 2008: 13). 19. Yüzyılın ortalarından itibaren estetik kavramına "güzel" olan anlamın ağır bastığı ve dolayısıyla da, sözcüğün sanatla sürekli ve güçlü bir bağ kurduğunu söyleyebiliriz (Öztürk, 2014: 265). Bu bağın neticesinde güzele, İdea'ya ulaşmak mutlak hakikatin kendisi gibi görülmüştür. İdea dediğimiz kavram ise, güzelin somut bir gerçeklik olarak şekillenmesi, eksiksiz bir biçimde birbirine tam uygun olmasıdır. Böyle ele alındığında İdea kavramı, şekillenen gerçeklik yani ideal olandır (Hegel, 1994: 73).

Estetik terimi, felsefeci Alman düşünür Immanuel Kant ile üne kavuşmuştur. Kant, öz sanatın yalnız güzellikten beslendiği idealini savunur. Kant, güzel olanı ele alırken, onun bir kavram olmaksızın zorunlu bir hazzın nesnesi olarak kabul edilmesini sıkı bir şekilde savunur (Kant, 2016: 22). Estetik ideaları felsefenin yanı sıra sinema, müzik, resim, heykel, tiyatro, opera, mimari gibi birçok sanat dalında kullanılmıştır. Sanatta, estetikçiler bazen, gerek güzeli ya da çirkinini, uyumluyu ya da uyumsuzu, uygun olanı ya da uygunsuzu yargılamaya yarayan, bazı ölçütleri sanatçılara kurallar olarak dayatmaya çalışırlar (Jimenez, 2008: 13). Bu idealar, gesamtkunstwerk kavramı ile yer edinmiş, mimarlık dünyasında da kullanılmıştır. Bu kavram, 18. yüzyılda ortaya atılmış, herhangi bir üslup olmayıp her dönem ve her alan için geçerlidir diyebiliriz. Burada sanatçının görevi, birlikte yaşadığı insanlara olayların gerçek anlamını açıklamak, toplumsal ve tarihsel gelişmenin gerekliliğini ve kurallarını anlatmak, insanla doğa, insanla toplum arasındaki temel ilişkiler sorununu çözümlenektir (Fischer, 2005: 42). Böylece ideal bir toplum yaratılması amaçlanmıştır. İdeal bir toplum, ideal sanat yoluyla da gerçekleştirilmektedir. Mimarının böyle bir toplumun yaratılmasına önemli bir katkı sağlayabileceğini söyleyebiliriz (Kuban, 2016: 239).

Gesamtkunstwerk kavramı, bütünsel yapıt, birleşik sanat eseri ya da topyekûn sanat deyimi diye de tanımlanabilen bir kavramdır (Haydaroğlu, 2011: 3). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü'nde ise, Tümel sanat yapıtı anlamında Almanca bir sözcük olup, "...aynı üslup ve sanatsal anlayışla gerçekleştirilmiştir resim, heykel, bezeme, mobilya ve diğer uygulamalı sanat ürünlerinin bir mimarlık ürününün bünyesinde bütünleşip bir araya gelişi. Böylesi bir tutumla oluşturulmuş sanat yapıtı..." şeklinde tanımlanır (Sözen ve Tanyeli, 2011: 90). Bu kavram estetik ile iç içe geçmiş olup, herhangi bir bütünün ayrıntılarıyla oluşturduğu bir uyumdur (Altar, 1996: 13).

Gesamtkunstwerk terimi, ilk olarak Alman yazar ve filozof K.F.E Trahndorff'un 1827 tarihli yazısında ve Richard Wagner'in 1849 tarihli çalışmasında kullanılmıştır (Öztürk, 2014: 266). Richard Wagner'in kuramlarıyla sık sık bağdaştırılan kavramsal çerçeve, 1849 sonbaharında gesamtkunstwerk düşüncesini beslemeye başladığı sırada, Dresden'de Mayıs ayı başında Bakunin'in başlattığı sokak çatışmalarına katıldığı için Alman polisi tarafından tutuklama emri çıkartılmış, Wagner polisten kurtulmak için Zürih'e kaçmıştır. Gerek müzik ve drama alanındaki yenilikleri, gerekse Yahudi karşıtı görüşleri nedeniyle 20. Yüzyılın en çok tartışılan müzik adamlarından biri olan Richard Wagner, geliştirdiği gesamtkunstwerk kavramı ile sadece kendi alanını değil, siyaset, tarih, estetik, mimari gibi pek çok alanı da etkilemiştir. Wagner, 1950 yılında ortaya attığı bu kavramda, ideal olarak geleceğin sanat yapıtı, çeşitli sanat formlarını mükemmel bir sentezde birleştirme çabasını savunur (Most, 2011: 4,9,11). Wagner'in tanımladığı daha sonra, Modern Sanat Tarihi tarafından da farklı farklı yorumlanan gesamtkunstwerk kavramı, daha ziyadesiyle Viyana'da 1900 yıllarındaki sanat ortamını etkilediğini görürüz. 1919-1933 yılları arasındaki Bauhaus'un etkileri ile gesamtkunstwerk terimi tüm sanatlar arasındaki diyalogu ön planda tutar (Sönmez, 2011: 20). Bir nevi Bauhaus ile gesamtkunstwerk kavramları temelde farklı olsa bile ortak oldukları noktalar bulunmakta idi. Bauhaus, 19.yüzyıl sonunda

Almanya'da başlayan geleneksel zanaatın seri üretimle buluşması ile ürün kalitesinin artırılması ve böylece Alman sanayinin küresel ölçekteki rekabet gücünün geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla mimar, tasarımcı, mobilyacı ve sanayiciler bir araya gelerek Werkbund Derneği kurarlar (Uzun, 2019: 412). Gesamtkunstwerk terimi de, aynı minvalde, resim ile tasarımı, heykel ile mimarlığı, edebiyat ile müziği, tiyatro ile dansı, moda ile performans alanlarının karşılıklı etkileşiminin, yaklaşmasının farklı bir çerçeve içinde ele alınmasını belirtmektedir. Bu terim, 1960 yıllarından sonra farklı bir çerçeve içinde ele alınmaya başlanır. Disiplinler arası yakınlaşmalardan, giderek çağdaş sanatçıların çalışmalarıyla ortaya çıkardıkları bir üretim modeli olarak yorumlanmaya başlar (Sönmez, 2011: 20).

Wagner gesamtkunstwerk kavramını ortaya atarken, beste kaygısını kuramlaştırmayı denemiş ve bu kaygıyı tiyatro ile müziği bir arada düşünerek opera çerçevesinde yorumlamıştır (Öztürk, 2014: 268). Bu kavram mimari ile düşünüldüğünde, sadece bir kişinin iradesiyle mümkün olmadığı, gelecekteki insanların da mecburen düşünülmesi ve buna göre kolektif bir yapı oluşturması gerektiği üzerinde durulur (Most, 2011: 9). Mimari ile gesamtkunstwerk kavramı arasındaki ilişki sonucunda bütünsel bir üslup ile yapılmış olan Botter apartmanı da çağa damgasını vuran önemli yapılardan birisidir.

Botter Apartmanı

Botter apartmanını daha iyi anlayabilmek için, gesamtkunstwerk kavramı çerçevesinde dönemin özelliklerini, tarihçesini, hatta yapının bulunduğu bölgenin iktisadi ve içtimai hayatını da değerlendirmek gerekir. Zira bu kavramın içeriğinde farklı formların uyumlu bir birleşmesi ile sanat eserlerinin ortaya çıkması yatmaktadır.

18.ve 19. Yüzyıl Osmanlı toplumundaki sosyo-kültürel olgu en az Avrupa'daki kadar hareketlidir. Ancak bizdeki hareketlilik 17. Yüzyıl'da başlar. 17. Yüzyıl Osmanlı tarihinde bir dönem noktası olmuştur. Fetihlerin durduğu, orduda isyanların başladığı, iç güvenliğin ve hükümdar otoritesinin azaldığı, bilim ve sanat hareketlerinde gerilemenin başladığı dönemdir (Argıt, 1993: 2). Bu yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı İmparatorluğu güç kaybetmeye ve gerilemeye başlamıştır. Gerilemenin başlangıcı sayılan II. Viyana yenilgisi (1683) ve gerilemeyi hızlandıran Karlofça (1699 ve Pasarofça (1718) antlaşmaları ile Osmanlı'nın Avrupa'daki üstünlüğü kesin olarak sona ermiştir. Osmanlı ile Avrupa arasında imzalanan bu antlaşmalar askeri, politik ve ekonomik dengelerin Avrupa lehine avantaj sağlamasının bir göstergesidir (Timur, 1985: 141). Osmanlı İmparatorluğundaki bu siyasal gücün azalması, yönetici kadroda Avrupa'daki gelişmelere karşı bir ilgi uyanmıştır. Uyanan bu ilgi sonucunda Batı ile özellikle de Fransa ile ilişkinin artmasına neden olmuştur. Bu ilişki neticesinde her alanda olduğu gibi mimari alanı da etkilemiştir (Fırat (İnci), 1999: 287). Avrupa etkisi altındaki mimari, İmparatorluğun son dönemlerinde özellikle Moda, Tarabya, Galata, Beyoğlu, Pera bölgelerinde Batı kenti ile karşılaştırılabilecek tarzda yaşam sergileyen semtler olmuştur (Kuban, 1998: 41).

İstanbul Beyoğlu İlçesi, İstiklal Caddesinde bulunan Botter apartmanı, hem Beyoğlu İlçesi'nin hem de caddenin en önemli yapılarından birisidir. Bunun sebeplerinden biri sarayın terzisi olan Botter'in evi olmasıdır. Zira sadece bu ev değil, bu bölge Levanten ve Osmanlı bürokrasisinin yaşadığı, dolayısıyla da özel önem verilen bir yer olmasından kaynaklanmaktadır. İstanbul'un en önemli semtlerinden biri olan Beyoğlu, 15. Yüzyılda Kâfiristan olarak anılıyordu. İlçenin, tünel-taksim arasında uzanan İstiklal Caddesi ve ona açılan sokakların belirlediği alanı kapsayan semte ise "Pera" denilmektedir. Önce Bizans, sonra da Türklerin hâkimiyetine geçen bu bölge Abdülaziz döneminde büyümeye başlar. Osmanlı devleti zayıflayıp Avrupa'dan çağdaş yaşam yollarını aktardıkça büyümüş, güçlenmiş ve giderek daha fazla kentle bütünleşmiştir. 16. Yüzyıl'da Fransızlar, sonrasında Venedikliler, Hollandalılar, Polonyalılar elçiliklerini Beyoğlu'na taşımışlardır. 1873'te yavaş yavaş tünel tamamlanıp Beyoğlu'na atlı tramvay işletilmeye başlanır (Kuban, 1998: 41). 1858'de kurulan altıncı Daire-i Belediye, burayı küçük bir Avrupa kenti gibi gelişmesini sağlamıştır (Dökmeci ve Çıracı, 1990: 32). Elçilikler, Levantenler, Rum, Ermeni ve Musevi azınlıklar Beyoğlu'nda İstanbul'un batılı anlamda ilk burjuvazisini oluşturarak, dönemin Avrupa yaşam biçiminin tüm özelliklerini bölgeye taşımışlardır (Akın, 1998: 297-318). Botter apartmanının da yer aldığı İstiklal caddesinin gazla aydınlatılması, genişletilmesi, kaplamalarının değişmesi, binaların adlandırılması ve

numaralandırılması Avrupa yaşam biçiminin bölgeye tezahür ettiği kanıtıdır. Ayrıca Avrupa'nın ilk metrolarından birisi olan tünel, 1871'de yapılmaya başlanmış 1874'de tamamlanmış ve hizmete girmiştir. Londra ve Newyork'tan sonra dünyanın üçüncü ve en kısa tünelidir. Bölgenin genel olarak gerçekleşen bu fiziksel değişimleri, sosyal değişimleri de beraberinde getirir. Nüfus, Levanten ve gayrimüslimlerin lehine gelişir. Bu yüzyılda sadece İstanbul'un diğer mahallelerinde değil, belki de dünyanın hiçbir yerinde Pera'da olduğu kadar çeşitlilik görülmemiştir. Hem din, ırk, lehçeler hem de mimari harmonisi görmek mümkündür (Durudoğan, 1998: 29). Hatta bu dönemde batılılaşma ile beraber giren tüm üslupları İstiklal Caddesi üzerindeki yapılarda görebiliriz. Batılılaşma dediğimiz olgu, Osmanlı'nın Batı'nın her alanda yaptığı yeniliklerden yararlanmak istemesi (Cezar, 1971:2) ya da batılı olmayan bir toplumun Batı normlarına göre yeniden yapılanması şeklinde açıklayabiliriz (Kılıçbay, 1985: 148). Osmanlı İmparatorluğu'nun batılılaşması, çöküşü ile beraber düşünüldüğü için bu kavrama her zaman olumsuz bir anlam yüklenir (Kuban, 1988: 28). Hâlbuki 18. Yüzyılda sanat ve mimariye gösterilen ilgi, Osmanlı mimarisinde değişikliğe neden olmuştur (Hamadeh, 2010: 311). Batılılaşma hareketi ile birlikte Osmanlı mimarisine giren barok, rokoko, ampir, Neoklasik, Eklektisizm, Art Nouveau, Art Deco gibi üsluplar mimaride yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır. Önceleri bu üsluplar, levantenler ve saray üst tabakası tarafından kullanılmış, daha sonra ise Anadolu ve geniş halk tabakalarına yayılmıştır (Gluck, 1977: 377). Bu durumu, batılı üslupların başlangıçta Batı taklitçiliği olarak görülmesi, zamanla bu tarz eserlerin çoğalması sonucunda halkın da bu türü alışıarak sevmesine bağlayabiliriz (Aksoy: 1977: 128). Bu üslup bolluğu ve karmaşası içerisinde 19. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa'da çoğunlukla "Art Nouveau" ya da "Judenstil" isminin kullanıldığı yeni bir üslup ortaya çıkar ve bu üslup, özellikle İstanbul'da birçok yapıda uygulandığı görülür (Kortan, 1971: 21). Art Nouveau 19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış ve yirmi beş yıl gibi kısa bir süre içerisinde derin izler bırakmış bir sanat akımıdır (Batur, 1996: 94). Art Nouveau akımı Historisizm (Tarihçilik) diye bilinen bir stille, modern stil arasında yer alıp, kendinden önce gelen üsluplara tepki gösteren bir anti-stil niteliğindedir (İnankur, 1976: 10). Her ülkede farklı isimlerle anılan bu yeni sanat, dünyada da tartışmasız kabul görmüştür. Bu kadar yaygın olmasının nedeni belki de hemen hemen her eşyada, mimaride, heykelde, resimde, grafikte kullanım alanı bulabilmesidir (Özer, 1964: 41). Art Nouveau, Osmanlı topraklarına ilk olarak günlük kullanım eşyaları ile daha sonra da yabancı mimarlar vasıtasıyla girmiş olmalıdır. Osmanlı toplumunda bu gibi ürünlerin tüketicileri daha çok Avrupai bir yaşam süren bir kısım Levantenler, Osmanlı yöneticilerinin bazıları ve Osmanlı üst tabakasında Avrupa ile sıkı ilişki içinde bulunan zengin ailelerden müteşekkildi (Batur, 1985:1087). Daha çok II. Abdülhamit devrinde görülen bu üslubun Avrupa'da ortaya çıkması ile Osmanlı topraklarına girmesi eş zamanlıdır. Bu kadar çabuk girmesine rağmen olgun örneklerinin verilmesi de dikkat çekicidir. Bunda Abdülhamit'in Alman kültürüne duyduğu ilgi ve bu kültürün Osmanlı İmparatorluğuna sanat ve endüstri ürünü olarak girmesini sağlayacak bir tutum içinde olmasının büyük katkısı vardır (İrepoğlu, 1990: 9-10)." İstanbul Art Nouveau'su" veya "Osmanlı Art Nouveau'su" adı verilen bu üslup, özellikle 1905 yılı ile 1925 yılları arasında yapılmış yapılarda, belirli karakteristik özelliklerle kendini belli etmiştir (Aykut, 1992: 24). İstanbul'daki Art Nouveau ile diğer Avrupa ülkeleri karşılaştırıldığında aralarında belirgin farklılıklar vardır. İstanbul'daki Art Nouveau Bizans ve Osmanlı mimarilerinden alınmış bezemeler, yerel mimari ve inşaat gelenekleri ile bütünleşmesi aradaki farkı oluşturan unsurlardır (Barillari ve Godoli, 1997: 23). Cephelerde genel olarak bir üslup tutarlılığı sergilenmeye çalışılmıştır. Bitkisel motiflerin kullanımında, Avrupa'dan farklı olarak tüm cepheyi saran bir uygulama yoktur. Genellikle simetri anlayışına uygun olarak tasarlanmıştır. Yine İstanbul Art Nouveau'su Avrupa'ya kıyasla özellikle dış cephede renksizdir. Renk sadece, sofalar, balkonu, merdiven holünü ve girişleri ayırmak için vitray olarak karşımıza çıkar (Aykut, 1992: 25). Özellikle İstiklal Caddesi üzerindeki binalar, batılı planları, eski tarihsel üslupları canlandıran cephe düzenleri, bezemeleri, özenli malzeme kullanımı ve işçilikleriyle etkileyici örnekler oluşturmaktadır (Kardaş, 2004: 30-31). Botter Apartmanı, Pera ve çevresinde aynı dönemde inşa edilmiş apartmanlardan sahip olduğu Art Nouveau etkili cephe tasarımıyla ayrılmakta ve farklı bir karakter arz etmektedir. Raimondo D'Aronco mimarlık eğitimini 1880 yılında Venedik Akademi'sinde tamamlamıştır. Klasik akademiden farklı olarak Ortaçağ Avrupa'sının birikimine sahip bir ortamda eğitimini almıştır (Evren, 2008: 248). Yetenekli bir öğrenci olan D'Aronco Osmanlı hükümetinin isteği ile 1893'de I. Ulusal Tarım ve Sanayi Sergisi Projesini

hazırlamıştır. 1896 yılında II. Abdülhamit'in saray mimarı olarak çalışmak için İstanbul'a gelmiştir. En verimli yıllarını da burada geçirmiştir. Pek çok önemli esere imza atmış olup, Art Nouveau üslubunun İstanbul'daki uygulayıcısı olmuştur (Nayır, 1982: 11). II. Abdülhamit'in 1908 yılında tahttan indirilmesi üzerine görevine son verilen D'Aronco, başlamış olduğu işlerini tamamlamak için biraz daha İstanbul'da kalmış ve 1909 yılında ülkesine dönmüştür (Sönmez, 2006:341). D'Aronco yapılarında hem süslemeyi, hem de mekânsal tasarımı gesamtkunstwerk (bütüncül) bir bakış açısıyla değerlendirir (Batur, 1993: 149). İstanbul'da Art Nouveau üslubunda ve gesamtkunstwerk çerçevesi içinde yapılmış en eski bina olan Botter apartmanı İstiklal Caddesi'nin Tünel'e yakın kesiminde inşa edilmiştir. 235 numaralı yapı, adını II. Abdülhamit'in ve sarayın terzisi olan Maison Jean Botter'den almıştır. Tanınmış bir modacı ve stilist olan Botter'in evi, ünlü mimar Raimondo D'Aronco tarafından 1900-1901'de inşa edilmiştir (Batur, 1995: 312).Yapı, hem atölye hem konut olarak tasarlanmış olup, yedi katlıdır ve belli dönemlerde değiştirilmiştir. Yapının özgün projeleri D'Aronco'nun doğduğu yer olan İtalya Udine'de Gallerie Del Progetto müzesinde yer almaktadır (Tezğah, 2017: 120). Dar ve uzun bir parselde inşa edilen yapının girişi yandadır. Konumu kuzeybatı tarafında olup, güneydoğusunda da ek bulunmaktadır (Parlak, 2010: 2). Yapının zemin ve birinci katı Botter'in işyeri, üst katlar kendisinin ve ailesinin konutu olarak tasarlanmıştır. Bodrum kat üzerinde iki katı atölye, üç katı ve bir ara kat ile teras katlı toplam yedi katlı olarak yapılmıştır. İnşaat tekniği ve malzeme olarak da demir strüktürlü, dolgu duvarlar tuğla, cephesi de taş kaplıdır (Güç, 2019: 16). İtalya'daki Udine Gallerie Del progeto'daki özgün projelere bakıldığında, giriş katta, caddeye bakan bölümde Botter Moda Evi'nin satış ve teşhir salonları bulunmaktaydı. Bu salonlara karşılıklı eğrisel konumlu iki merdivenle ara kata bağlanılmıştır. Burası daire planlı olup, defile için kullanıldığı düşünülmektedir. Zira duvarları ayna ve kumaşlarla kaplı, pencereleri ise vitray bezeliydi. Ancak 1960 yılında bir banka şubesi için kullanıldığı zaman bu kat ortadan kaldırılmıştır. Apartman içi mermer ile kaplanmıştır. Eliptik planlı merdiven holü, eğrisel çizgili merdivenleri, sahanlıkları, merdiven korkulukları, vitraylı pencereleri, daire kapıları, asansör kabini ve demir kafesi Art Nouveau mimarlığına özgü bir şekilde tasarlanmıştır (Batur, 1995: 313).Eliptik planlı asansör kabini ahşap kaplı olup, asansörün kafesi ile merdiven korkuluğundaki Art Nouveau motifleri aynıdır. Müzedeki özgün çizimlerde değişmediği görülen merdiven ve asansör kafesi D'Aronco'ya ait olup, Art Nouveau üslubunda sıklıkla görülen halka motifleri ile hareketlendirilmiştir. Asansör kabininin içi, ahşap çerçeve içinde karşılıklı iki ayna ile daha geniş bir mekân elde edilmesini sağlamıştır. Merdivenler asansörün yan tarafında asansör temel alınarak yine eliptik bir şekilde yukarıya doğru uzanır. Eğrisel korkuluklar, korkuluklardaki demir levhalarda kare plakalar yer almaktadır. Bu plakaların üzerinde ise, halkalarla beraber demir yapraklı üzüm motifleri yer alır (Fotoğraf-1 ve 2).

Fotoğraf 1 ve 2. Botter Apartmanı asansör ve korkuluk detayı (Yenigün, 2011: 66-67)

Birinci ve ikinci kat arasındaki pencerelerin vitrayları günümüze kadar gelmiştir. Bu vitraylarda birinci kattaki ince çizgilerle birbirine bağlanan kırmızı ve sarı stilize güller yer almaktadır. Bu motiflerin zemini ise, asimetrik ince siyah çizgiler ile kırık beyaz ve rastgele maviye boyanmış şekilde tasarlanmıştır (Fotoğraf-3). İkinci kattaki vitraylarda birinci kattakine benzer olup, yine kırık beyaz zemin üzerinde bir merkezden başlayıp, çapraz bir şekilde uzanan siyah ince çizgiler üzerinde stilize kırmızı ve sarı güllere büyük bir sarı daire eklenmiştir (Fotoğraf-4). En üst kattaki oval pencerenin camı ise, çıtalarla dörde bölünmüştür. Ortasında da kırmızı bir daire bulunur (Fotoğraf-5).

Fotoğraf 3. Botter Apartmanı birinci kat vitrayları (Yenigün, 2011: 68)

Fotoğraf 4. Botter Apartmanı ikinci kat vitrayları (Yenigün, 2011: 68)

Fotoğraf 5. Botter Apartmanı yedinci kat vitrayları (Yenigün, 2011: 68)

Daire kapıları ise, ahşap ve iki kanatlıdır. Kapı kanatları üzerinde daire motifleri bulunur. Kapıların üstü ise, birinci katta dört, ikinci katta üç, üçüncü katta iki, dördüncü kat daire kapısında ise tek sıraya düşmüş camlı bir bölüm yer alır. Bu bölüm Art Nouveau sanatına uygun olarak eğrisel olarak yapılmıştır. Yapının geneli ile uyum içerisindeki birinci katın dört bölümlü tepe penceresinin altında, daire motiflerinin birbirine, sgraffito tekniğinde yapılmış ince çizgilerle birbirine bağlandığı görülmektedir. (Fotoğraf 6 ve 7).

Fotoğraf 6. Botter Apartmanı birinci kat kapısı (Yenigün, 2011: 70)

Fotoğraf 7. Botter Apartmanı ikinci, üçüncü ve dördüncü kat kapıları (Yenigün, 2011: 69)

Dairelerin tabanları parke ile sonradan kaplanmıştır. İkinci kat hariç her katın salonunda şömine bulunmaktadır. D'Arconco'nun tasarladığı bu şömineler kızıl damarlı mermer bir çerçeve içine alınmıştır. Şöminenin yanlarında üçerli çizgiler ile üstte eğrisel hatlardan müteşekkil, yine üzerinde üç kısa çizgi bulunur (Fotoğraf-8). Ön cepheye bakan salonların, yemek odasının ve antrenin tavanları da bezemelidir. Çiçek ve yaprak motiflerinden oluşan simetrik bir kompozisyon yer almaktadır.

Fotoğraf 8. Botter Apartmanı şömine (Yenigün, 2011: 72)

Yapının iç mekânında en dikkat çekici ögesi, üçüncü kat Ferit Edgü'nün dairesinin Art Nouveau desenli vitraylı kapısıdır. Ahşap, çift kanatlı kapısının sabit doğramaları ile kapı üstü dört bölümlü camda, turuncu-pembe baklava desenleri bulunurken, kapı kanatlarındaki vitrayda, eğrisel kahverengi bir daldan çıkan sarıçiçek ile yeşil yapraktan oluşan oldukça zarif Art Nouveau kompozisyonu bulunur (Yenigün, 2011: 67-76) (Fotoğraf-9).

Fotoğraf 9. Botter Apartmanı üçüncü kat vitraylı kapı (Yenigün, 2011: 76)

Botter apartmanı, gesamtkunstwerk bakış açısıyla, iç mekânları ile oldukça uyumlu olan dış cephesi de Art Nouveau üslubunun en önemli örneğidir. Ana caddeye bakan batı cephesi hariç tüm cepheler sağırdır. Batı cephesi de gesamtkunstwerk kavramı çerçevesinde değerlendirdiğimizde, hem malzeme hem de üslup açısından dönemin tüm özelliklerini apaçık ortaya koymaktadır (Fotoğraf-10).

Fotoğraf 10. Botter Apartmanı genel görünüm (flickr.com)

Zemin kat, üç eşit açıklığa sahip olup, karşıdan bakıldığında sağ taraftaki açıklıktan yapıya giriş sağlanır. Girişin üstü, yanlarda birer daireden çıkan dallarla beraber yaprak ile tomurcuk ve açmış güller bu dönemin en sık kullanılan motifleri ile dönemin üslubunun anılan motifleridir ki benzerini Joseph Maria Olbrich'in Viyana'daki Secession (1898-1899) binasının giriş kapısında da görmekteyiz. Kapının her iki yanındaki kartuşlarda, dikdörtgen formlu vazolardan çıkan dallar ile tomurcuk gül ve yapraklar, kapının alınlık kısmındaki bezeme ile aynıdır (Fotoğraf-11). Kapının demir kanatlarında da, halkalar, kamçı motifi ve iki adet büyük gül ile üslubun özelliklerini bünyesinde barındıran en güzel yapı olarak değerlendirebiliriz.

Fotoğraf 11: Botter Apartmanı giriş kapısı ve Viyana Secession Binası kapısı (flickr.com)

Birinci kattaki üçerli pencere grubunu içine alan balkonun demir korkulukları, kıvrımlı hatlara sahip bitkisel motiflerle süslenmiştir. Dışarıya doğru adeta fırlamışçasına bir görüntüsü olan dört eğrisel metal ışın demeti ve uçlarındaki çiçekler Machintosh'un Glasgow Sanat Okulu'nun (1896-1899) pencerelerindeki kullanıma benzer bir şekilde karşımıza çıkmaktadır (Gültaş, 2008: 172). (Fotoğraf-12).

Fotoğraf-12. Botter Apartmanı birinci kat balkon demiri ve Glasgow sanat okul pencere demirleri ((Art Nouveau Mimarisinin İstanbul'daki İlk Eseri: Botter Apartmanı 2019)(Glasgow School of Art - Charles Rennie Mackintosh | Glasgow School of Art, Mackintosh Architecture, Charles Rennie Mackintosh, n.d.))

Birinci kat ile ikinci kat arasında, yatay olarak yapılmış, sağ ve solda iç içe geçmiş iki halka motifinden çıkan, uçları volütle sonlanan kıvrımlar, beş sıra düz, ince çizgi ile birbirine bağlanır. (Fotoğraf-13).

Fotoğraf 13. Birinci ve ikinci kat arasındaki süsleme (Art Nouveau Mimarisinin İstanbul'daki İlk Eseri: Botter Apartmanı 2019)

İkinci kat pencere aralarındaki üç kat boyunca uzanan plastrlar üzerinde kabartma şeklinde yapılmış, iç bükey eğrilerden oluşan ve konsol şeklini alan, ancak herhangi bir taşıyıcı özelliği olmayıp, sadece süsleme unsuru olan bezemelerde oldukça dikkat çekicidir (Fotoğraf-14).

Fotoğraf 14. İkinci kat pencere araları plastrlar (Art Nouveau Mimarisinin İstanbul'daki İlk Eseri: Botter Apartmanı 2019)

Üçüncü kat denizliklerinin altı, giriş kapısındaki gonca güller, dallar ve yapraklarla benzerlik gösterir. Pencere aralarındaki plastrların arasında da daire motiflerinin altında uçları birbirine dolanmış stilize floral motifler sarkar (Fotoğraf-15).

Fotoğraf 15. Üçüncü kat pencere denizliklerinin altındaki süsleme (Güç, 2019: 26)

Dördüncü kat hizasında da kadın maskaları görülmektedir. Bu figürler, cepheye bakar vaziyette, oldukça geniş yuvarlak yüzlü, iri gözlü, göz kapakları belirgin, ince kavisli kaşları olan, küçük burunlu, küçük ağızlı, çene ve elmacık kemikleri belirgin, dalgalı uzun saçları ve tebessüm eden bir yüze sahiptir. Başlarında buğday başaklarından yapılmış çelenkler dikkat çeker. Bu masklardan aşağıya, uçları top şeklinde biten ve yanlardan ortaya doğru gittikçe uzayan beşli bir sarkma yer alır (Fotoğraf-16).

Fotoğraf 16. Üçüncü kat pencere denizliklerinin altındaki süsleme (Güç, 2019: 36)

Ara kat olarak tasarlanan beşinci kattaki balkonda kavisli olarak tasarlanmıştır. Kavisin üstü ve balkon altında üç sıra silme bulunur. Kamçı motifi olarak da tanımlanan eğrisel hatlar mevcutken, balkonun düşey korkuluğunda sekiz adet daire motifi yer alır. Her iki yanda da, taştan daire motifleri ve yine eğrisel çizgiler bulunmaktadır (Fotoğraf-17).

Fotoğraf 17. Beşinci kat balkon detayı (Güç, 2019: 38)

Teras katında da demir şebekeli, küçük bir balkon bulunmaktadır. Burada da iç içe geçmiş halka motifinin yanlarında kamçı motifi (eğrisel çizgiler) bulunmaktadır (Fotoğraf-18).

Fotoğraf 18. Teras kat kamçı detayı (Güç, 2019: 38)

Baca yüzeyinde hem girişin yanlarındaki, hem de Viyana Secession binasındaki ile benzerlik gösterir (Fotoğraf-19). Yapıdaki süslemelerin benzeri, İstanbul Cumhuriyet Caddesi 195 numaralı apartmanı ile benzerlik gösterir (Fotoğraf-20).

Fotoğraf 19. Botter apartmanı baca detayı (Güç, 2019: 40)

Fotoğraf 20. Cumhuriyet caddesi 195 numaralı apartman birinci kat pencere detayı (İlkhan, 2003: 169)

Botter apartmanı, iş yerinin ve konutun tek bir yapıda kullanıldığı, Avrupa’da sıklıkla görülen fakat Osmanlı başkentinde böyle bir uygulamanın görüldüğü ilk apartmandır. Sonuç olarak bu yapı, iç ve dış cephesi; plan, malzeme ve bezeme yönünden hem birbiri ile hem de caddeye ve döneme uyumu ile gesamtkunstwerk kavramı çerçevesinde değerlendirilebilecek en iyi yapılardan birisidir.

Sonuç ve Değerlendirme

Gesamtkunstwerk kavramının Türkiye sanat tarihi özelinde karşılığını en iyi gördüğümüz birisi de Botter apartmanıdır. Zira bu kavramın temelinde yatan en önemli felsefe, sanat tarihi bağlamında değerlendirilerek mimarisinden, süslemesine, malzemesinden dönemin hâkim üslubuna, siyasete, tarihe hatta toplumu tamamen içine alan bütünselliğe erişmiş yapılar şeklinde tanımlayabiliriz. Bu bakış açısıyla, Süleymaniye, Ayasofya, Karatay medresesi de bir gesamtkunstwerk yönelimi şeklinde düşünebiliriz. Gesamtkunstwerk sanat anlayışının temel ilkesi özgürlüğü, devletten ziyade insana, sanatçıya atfetmesidir. Böylece de, insanlara düşünce ve eyleme kazandırdıkları yenilikler, hayatın derinliklerine gizlenen estetik anlayışına büyük katkı sağladığı yadsınmaz. Bu minvalde gesamtkunstwerk fiziki dünyanın metafiziğidir şeklinde yorumlayabiliriz. Eğer, bu diyakronik bakış açısı sınırlı sayıdaki insanlar tarafından kavransaydı, diğer mekânlarda vücut bulmaz bu kadar yayılmazdı.

Burada en önemli nokta, yapının her şekliyle bir bütün olması ve izleyiciyi o dönemin içine çekmesi ve katılımcılığı sağlaması. Burada nasıl oluyor da her dönem değişen kurallar ve kuşakların aynı yapıyı güzel bulduğu sorusu akla gelebilir. Başta Botter apartmanı olmak üzere İstiklal Caddesi üzerindeki diğer yapılar Batıdan esinlenerek alınan üsluplarla yapılmışsa da ve başkasına ait görünse de, bir bakıma bize ait ortak düşüncemiz manzumesine girmiştir. Sanatı salt yerel olarak değerlendirmekten ziyade, evrensel olarak da düşünebiliriz. Zira sanatçının oluşturduğu yeni estetik anlayışın hem katılımcısı hem de taşıyıcısıdır. Bütün kültürlerde güller, yapraklar, volütler aynı zamanda estetik anlayışın da ortak simgesidir. Botter apartmanından hareketle, onu kullanan ya da seyredenlerin tüm bu değerleri hissetmesi ve anlaması şeklinde ya da toplumun temel değer yargılarının kuşaktan kuşağa geçmesi şeklinde açıklayabiliriz. Bu da evrensel beğenin sürekliliği anlamına gelmektedir.

Botter apartmanı Art Nouveau üslubunun İstanbul’daki ilk ve en önemli temsilcilerinden birisidir. Bu üslubun temelinde de “Herkes için, her şeyde sanat” anlayışı yatmaktadır. Dolayısıyla da Art Nouveau üslubu, gesamtkunstwerk kavramı ile uyumu sağlayan en iyi üsluplardan birisidir diyebiliriz. Botter apartmanı gerek iç mekânı, gerekse dış cephe süslemesi ve her ufak detayı ile hem dönemin hem üslubun bütün ipuçlarını vermektedir. Botter apartmanı sadece kendi içinde değerlendirdiğimizde değil, aynı zamanda İstiklal Caddesi üzerinde de caddenin bütünselliğine çok önemli katkı sağlayan bir yapıdır.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, sözkonusu binayı “Casa Botter” ismi altında bir sanat ve tasarım merkezine dönüştürmek için Şubat 2022 itibariyle restorasyon çalışmalarını başlatmıştır (Şehir Planlama Müdürlüğü, 2022).

Sonuç olarak, Botter apartmanını hem caddenin bütününde, hem yapının özelinde, hem dönemin ve üslubun temelinde değerlendirildiğinde her formun en uyumlu birleşmesi olan gesamtkunstwerk kavramının karşılığına gelen, belki de bu kavramın somut hali şeklinde tanımlayabiliriz.

Kaynakça

- Akın, N., (1998). *19. Yüzyıl’ın 2. Yarısında Galata ve Pera*, Literatür Yayıncılık, 1. Baskı, İstanbul.
- Aksoy, Ş.,(1977). Kitap Süslemelerinde Türk Barok- Rokoko Üslubu, *Sanat*, 6, 126-136.
- Altar, C.M., (1996). *Sanat Felsefesi Üzerine*, Yapı Kredi Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Argıt,N.,(1993). *Klasik Dönem Sonrasında İstanbul’daki Küçük Külliye*, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Art Nouveau Mimarisinin İstanbul'daki İlk Eseri: Botter Apartmanı. (2019, May 13). Ekşi Şeyler. Retrieved January 3, 2022, from <https://seyler.eksisozluk.com/art-nouveau-mimarisinin-istanbuldaki-ilk-eseri-botter-apartmani>
- Aykut, P.,(1992). İstanbul Art Nouveau Mimarisinde Dekoratif Amaçlı Demir Malzeme Kullanımı, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Barillari D. ve Godali, E., (19997). *İstanbul 1900 Art Nouveau Mimarisi İç Mekanları*, (Çeviren: Afife Batur), Yem Yayınları, İstanbul.
- Batur A., (1995). Botter Apartmanı, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, 2, Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 312-314.
- Batur, A., (1985). İstanbul Art Nouveau'su, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, 4, İstanbul, 1086-1088.
- Batur, A., (1993). 19. Yüzyıl İstanbul Mimarlığında Bir Stilistik Karşılaştırma Denemesi: Vallaury/Raimondo D'Aronco, *Osman Hamdi Bey ve Dönemi Sempozyumu*, 17-18 Aralık 1992, İstanbul, 146-153.
- Batur, A., (1996). "Art Nouveau" Mimarlığı ve İstanbul, *Mimari akımlar*, 1, Yem Yayınları, 94-123.
- Cezar, M., (1971). *Sanatta Batıya Açılış ve Osman Hamdi* (1. Baskı). İstanbul: Erol Kerim Aksoy Vakfı.
- Dökmeci, V. ve Çıracı, H., (1990). *Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu*, Türkiye Turing otomobil Kurumu Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Durudoğan, S., (1998). XX. Yüzyılda Pera/Beyoğlu'nun Ekonomik ve Politik Yapısının Mimariye Etkileri, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Evreb, B., (2008). *İstanbul'da İtalyan İzi*, İlke Yayınları, İstanbul.
- Fırat (İnci), N., *XX.yüzyıl Başlarında Görülen Osmanlı Mimarisi*, Osmanlı Ansiklopedisi Kültür ve Sanat, 10, 287-297.
- Fischer, E., (2005). *Sanatın Gerekliliği*, (Çeviren: Cevat Çapan), Payel Yayıncılık, 10. Basım, İstanbul.
- Glasgow School of Art - Charles Rennie Mackintosh | Glasgow school of art, Mackintosh architecture, Charles rennie mackintosh. (n.d.). Pinterest. Retrieved January 3, 2022, from <https://tr.pinterest.com/pin/167125836141671154/>
- Gluck, H., (1977). 16. ve 18. Yüzyıllarda Saray Sanatı ve Sanatçılarıyla Osmanlıların Avrupa Sanatları Bakımından Önemi, (Çeviren: Cemal Köprülü), *Bellekten*, 32, İstanbul, 355-380.
- Güç, B. Ç., (2019).19. yüzyılda İnşa Edilmiş Olan Beyoğlu Botter Apartmanı Mimari Tezyinatının İncelenip Tezhip ve Minyatür Sanatıyla Yorumlanması, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Gültaş, D., (2008). Raimondo D'Aronco: İstanbul'daki Yapılarında Cephe Biçimlenişi ve Detayları, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Hamadeh, S., (2010). *Şehr-i Sefa, 18. Yüzyılda İstanbul*, (Çeviren: İlknur Güzel), İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Hasol, D., (2002). *Mimarlık Sözlüğü*, Yem Yayını, 8. Baskı, İstanbul.
- Haydaroğlu, M., (2011). Bütünsel Yapıt: Gesamtkunstwerk, *Sanat Dünyamız*, 121, İstanbul, 3.
- Hegel, G.W. (1994). *Estetik Güzel Sanatlar Üzerine Dersler*, (Çeviren: Taylan Altuğ-Hakkı Hünler), C.1, Payel Yayıncılık, İstanbul.
- İlkhan, D. (2003). İstanbul Nişantaşı ve Teşvikiye Semtlerindeki Cephe Dekorasyonunda Art Nouveau, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- İnankur, Z., (1976). İstanbul'da Beyoğlu- Şişli Üzerindeki Art Nouveau Stili Yapılar, İstanbul Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- İrepoğlu, G., (1990). *Sultan II. Abdülhamit Döneminde Yeni Bir Anlayış: Art Nouveau*, Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi, 9/3, İstanbul, 9-13.
- Jimenez, M., (2008). *Estetik Nedir?*, (Çeviren: Aytekin Karaçoban), Doruk Yayıncılık, İstanbul.
- Kagan, S.M., (2008). *Estetik ve Sanat Notları*, (Çeviren: Aziz Çalışlar), Karakalem Kitabevi, 1. Baskı, İstanbul.
- Kant, I., (2016). *Yargı Yetisinin Eleştirisi*, (Çeviren: Aziz Yardımlı), İdea Yayınevi, İstanbul.
- Kardaş, Y., (2004). Tarihi Kent Merkezlerindeki Konut Değerleri Dinamizminin Analizi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Kılıçbay, M. A., (1985). Osmanlı Batılılaşması, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*, 1, 147-151.
- Kortan, E., (1971). *Türkiye’de Mimarlık Hareketleri ve Eleştirisi (1950-1960)*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayınevi, Ankara.
- Kuban, D., (1988). İstanbul’un Batılılaşması ya da Batılılığı, *Tarih ve Toplum*, 10, 28-33.
- Kuban, D., (1998). *Kent ve Mimarlık Üzerine İstanbul Yazıları*, Yem Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Kuban, D., (2016). *Mimarlık Öğretimi ve Felsefe*, Doğan Kuban Yazıları Antolojisi, C.1, Boyut Yayıncılık, 2. Baskı, 235-243.
- Most, G.W., (2011). *Nietzsche, Wagner ve Bütünsel Sanat Yapıtına Duyulan Özlem*, (Çeviren: Elif Gökteke), Sanat Dünyamız, 121, İstanbul, 4-11.
- Nayır, Z., (1982). *İstanbul’da İtalyalı Bir Mimar Raimondo D’Aronco (1857-1932)*, Türkiye Turing Otomobil Kurumu Belleteni, 69/348, 10-15.
- Özer, B.,(1964). Rejyonelizm, Üiversalizm ve Çağdaş Mimarlık Üzerine Bir Deneme, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Öztürk, S.D., (2014). Metin ve Mimarlık İlişkisinde Gesamtkunstwerk Kavramı, *Mimari Güncellemeler*, Nobel Yayıncılık, 263-278.
- Parlak, B., (2010). Air Pollution Effects On The Façade Of The Botter Apartment In İstanbul, İzmir Institute of Technology, Master Degree, İzmir.
- Sönmez, N., (2011). Gesamtkunstwerk ve Çağdaş Türk Sanatı Üzerine Notlar, *Sanat Dünyamız*, 121, İstanbul, 20.
- Sönmez, Z., (2006). *Türk-İtalyan Siyaset ve Sanat İlişkileri*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U., (2011). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Şehir Planlama Müdürlüğü. (2022, February 17). İBB – Botter Apartmanı Restorasyon Uygulaması. Retrieved March 30, 2022, from <https://sehirplanlama.ibb.istanbul/ibb-botter-apartmani-restorasyon/>
- Şentürer, A.,(1995). *Mimaride Estetik Olgusu*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atelyesi, İstanbul.
- Tezgah, S., (2017). Mimari Tezyinatta İstanbul Art Nouveau’su, Fatih Sultan Mehmet Vakfi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Timur, T., (1985: Osmanlı ve Batılılaşma, *Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi*,1, 139-146.
- Uzun, T.,(2019). Bauhaus Ekolü ve Kuramsal Arka Planı, Mimarlık Planlama ve Tasarım Alanında Yeni Ufuklar, *Gece Akademisi*, İstanbul, 411-445.
- Yenigün, S., (2011). İstanbul’da Art Nouveau Stilinde İnşa Edilmiş Yapıların Ortak İç Mekânlarının İncelenmesi: Beyoğlu Örneği, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, İstanbul.

Extended Abstract

In the study titled "Evaluation of Botter Apartment within the Framework of Gesamtkunstwerk", first of all, the German concept of gesamtkunstwerk was clarified.

Afterwards, how this concept was reflected in Turkey and whether the Botter apartment was designed in accordance with this was examined. At the beginning of this study, in the literature review, only the 121 numbered issue of the periodical called Sanat Dünyamız was devoted to the concept of gesamtkunstwerk, and only the equivalent of this concept in music and painting was mentioned here. It has been observed that there is no study in terms of architecture. There are many studies on the Botter apartment, which we consider as the concrete reflection of the Gesamtkunstwerk concept in terms of architecture, the economic and social life of the period it was built, and the Art Nouveau style in which the apartment was built.

As a method, the study was started by scanning domestic and foreign literature in order to better understand the concept of gesamtkunstwerk. The first emergence of this concept and how it was reflected in other branches of art were examined. Because the dominant element in the concept is aesthetics. The term aesthetic begins to bring to mind both the philosophy of beauty and the philosophy of art towards the end of the 18th century. We can say that since the middle of the 19th century, the meaning of "beautiful" predominates in the concept of aesthetics, and therefore, the word establishes a permanent and strong connection with art. As a result of this bond, reaching the beautiful, the Idea, and Idea is the shaping of the beautiful as a concrete reality, and it is perfectly compatible with each other. Reaching this idea is explained as a harmony formed by any whole, intertwined with aesthetics. We can say that this harmony is the emergence of the concept of gesamtkunstwerk. About the Botter apartment, which corresponds to its architectural reflection, by whom was it built? Who is the architect? In addition to seeking answers to questions such as: Art Nouveau, which was the dominant style of the period, detailed research was also carried out. Botter apartment, located on Istiklal Street in Beyoğlu District of Istanbul, is one of the most important structures of both Beyoğlu District and the street. One of the reasons for this is that it is the home of Botter, the tailor of the palace. Because it is not only this house, but this region is a place where Levantine and Ottoman bureaucracy lived, and therefore special importance. The embassies, Levantines, Greek, Armenian and Jewish minorities formed the first western bourgeoisie of Istanbul in Beyoğlu, thus embracing the European lifestyle of the period. They brought all their features to the region. The gas lighting of Istiklal Street, where the Botter apartment is located, its expansion, the changing of the coatings, the naming and numbering of the buildings are proof that the European lifestyle is manifested in the region. In addition, the tunnel, which is one of the first subways in Europe, started to be built in 1871 and was completed and put into service in 1874. It is the third and shortest tunnel in the world after London and New York. These physical changes of the region in general bring about social changes. The population develops in favor of Levantines and non-Muslims. In this century, not only in other neighborhoods of Istanbul, but perhaps nowhere else in the world has there been such diversity as in Pera. It is possible to see both religion, race, dialects and architectural harmony. In fact, we can see all the styles that entered with the westernization in this period in the buildings on Istiklal Street. In this abundance and complexity of style, towards the end of the 19th century, a new style emerged in Europe, in which the name "Art Nouveau" or "Judenstil" was mostly used, and this style is seen to be applied in many buildings, especially in Istanbul.

Especially the buildings on Istiklal Street are impressive examples with their western plans, facade layouts that revive old historical styles, decorations, careful use of materials and craftsmanship. Botter Apartment is distinguished from the apartments built in the same period in Pera and its surroundings with its Art Nouveau effect facade design and presents a different character. Botter apartment, the oldest building in Istanbul in the Art Nouveau style and within the framework of the gesamtkunstwerk, was built on Istiklal Street, close to Tünel. Building 235, named after II. It was named after Maison Jean Botter, the tailor of Abdülhamit and the palace. Botter's house, a well-known fashion designer and stylist, was built in 1900-1901 by the famous architect Raimondo D'Aronco.

After all this literature study, we went to Istiklal Street to photograph the Botter apartment, the most famous building of the street. However, since the Istanbul Metropolitan Municipality started the restoration work as of February 2022 in order to transform it into an art and design center under the name of "Casa Botter", its facade was covered with a cloth and entry to the building was prohibited. For this reason, the photographs used in our study were taken from the internet by indicating the source.

As a result, when Botter apartment is viewed from the gesamtkunstwerk point of view, both its material, interior and exterior decoration elements, the development of the period and the region and the artistic understanding have been evaluated. In this respect, we can interpret the Botter apartment as the embodiment of the gesamtkunstwerk perspective, when considered together with the meaning it adds to Istiklal Street. Burada yer verilen tablolar aşağıdaki örneğe uygun olarak verilmelidir.